

Recensie: Een klein leven ★★★★★*****

deSingel Antwerpen
vrijdag 5 oktober 2018

foto © Jan Versweyveld

Recensie:

Een ware krachttoer. Dat levert de internationaal bejubelde Belgische regisseur Ivo Van Hove en Internationaal Theater Amsterdam af met 'Een klein leven'. Van Hove is de eerste die het drie jaar oude boek van Hanya Yanagihara mag vertalen naar het toneel. Hij blijft â€“ volgens onze info â€“ trouw aan de directe en expliciete stijl. Na de pauze sijpelt er gaandeweg wat meer poëzie in de voorstelling die niet alleen een afscheid betekent van hoofdpersonage Jude (meesterlijk neergezet door een fe-no-me-na-le Ramsey Nasr die een rijk palet aan emoties en lichaamstaal mag neerzetten, en niet zelden erg snel daartussen moet schakelen), scenograaf Jan Versweyveld voegt daar ook een afscheid van analoge dragers als de vinylplaat, het gedrukte tijdschrift en de telefoon (de vaste lijn) met antwoordapparaat aan toe door Willem (Maarten Heijmans) daar bloemen te laten zetten wanneer zijn personage dood is. Verder brengt Versweyveld een visuele ode aan de klassieke tv met antenne. Wanneer Jude zichzelf (voor een zoveelste keer) gaat verminken, zien we geleidelijk aan meer ruis op de videobeelden in de straten verschijnen terwijl de strijkers van Blindman scherpende, knarsende geluiden uit hun snaarinstrumenten halen. 'Een klein leven' hakt stevig in op de toeschouwer die er middenin zit en met zijn neus op de feiten gedrukt wordt. Door 4 personages (maatschappelijk werkster Ana, dokter Andy, Judes adoptievader Harold, en broeder Luke) constant rond Jude te laten cirkelen, en te spelen met tijd, is deze productie ook een state of mind-voorstelling geworden waarbij je op den duur sympathie voelt voor de lijdende Jude, begrip hebt voor zijn zelfverminking en uiteindelijke keuze om een einde aan zijn leven te maken. Daarmee voedt de schrijfster en Van Hove het debat rond zelfmoord vs. euthanasie door ondraaglijk psychisch lijden.

Dat Jude uit het leven zal stappen, kondigt zich al op het einde van het eerste deel aan wanneer Nasr stelt: 'Er is geen enkele wettelijke bepaling die oplegt dat ik moet doorgaan. Ik kan mezelf verlossen.' Die verlossing lijkt er nochtans te komen net na de pauze wanneer hij een homorelatie aangaat met acteur Willem (gespeeld door Maarten Heijmans) waar Jude al sinds de studententijd mee bevriend is. Willem werd toen nog verweten te weinig ambitie te hebben, maar wist het toch te maken. Stiekem hoop je dan even toch nog dat die relatie voor het lichtpuntje zal zorgen in het gitzwarte leven dat Jude tot dan toe onderging en we richting happy end gaan zodat de American Dream die Jude en zijn vrienden nastreven werkelijkheid wordt. Wanneer Willem seks wil, blijkt Jude daar nog heel wat tijd nodig voor te hebben. Willems verlangen groeit, terwijl Jude doodsangsten heeft voor seks. Willem vraagt hem hoe het komt dat ie geen erectie kan krijgen.

Jude, die te vondeling gelegd werd als baby, wordt door de broeders opgevoed en seksueel misbruikt als kind. Onterecht wordt ie beticht van diefstal waardoor ie gestraft wordt en op den duur ook effectief steelt. Broeder Luke (Hans Kesting die voor zowel deze rol als die van Dr. Taylor en Caleb een zeer duistere kant, het sinistere en sadistische van de mens toont) zal hem vals vertrouwen schenken. Wanneer ze gaan samenwonen en Jude nog een kind is moet hij zich door mannelijk cliënteel laten prostitueren zodat de twee later een huisje kunnen betalen in het bos. Tot zijn zestiende zal Jude dat moeten doen maar die wil er al lang mee stoppen, niet zelden wanneer hij hard aangepakt wordt. Vervolgens komt hij in de handen van Dr. Taylor. Wanneer Jude een geslachtsziekte opgedaan heeft, moet hij daardoor

tien dagen antibiotica slikken, en valt zo ten prooi aan Taylors sadistische macht. Want die tien dagen gastvrijheid moeten terugbetaald worden!

Wat deze state of mind-voorstelling ook ijersterk maakt is de psychologische complexiteit van het hoofdpersonage Jude. Nasr mag hem neerzetten als twintiger die in de club zich wel losjes en plezierig lijkt te gedragen. Daar tegenover staat verkramptheid, een lichaam dat helemaal verstijft. Verder zien we zijn bezeten blik om zich te snijden. Voor Jude is dat een ritueel om het giftige uit zijn lijf te laten vloeien. Op den duur snijdt ie in zijn eigen littekenweefsel, en merkt Andy (Eelco Smits) dat wat ie doet als arts eigenlijk dweilen met de kraan open is. Het repetitieve in de scènes tussen het vele snijden aan de lavabo, het dokterskabinet van Andy waar Jude opgelapt wordt, en waarbij steeds de (meer) bebloede vloer aan de lavabo als het bloed op de hagelwitte onderzoekstafel moet schoongemaakt worden, is eigenlijk een stille aanklacht tegen de uitzichtloosheid van de situatie die er op verergert. Adoptievader Harold (Steven Van Watermeulen) houdt er een zakelijke wat kille afstandelijkheid op na met zijn adoptiezoon Jude. Hoewel hij van zijn kant goed wil doen, lijkt zijn keuze om Jude als adoptiezoon te nemen vooral gedreven uit erfrechtoverwegingen. Jude zien we ook op verschillende manieren met zijn psychologisch lijden omgaan van ontkenning: 'Dit is niet wat je denkt hé. Alles gaat prima met mij.' en 'Alles komt helemaal goed.', over camouflage 'Nu kan ik zijn wie ik ben.', het in een rolletje kruipen (doen alsof in de relatie met Willem en plezier faken), en leugens (zo stelt ie tegen Willem dat ie geen erectie kan krijgen door de aanrijding).

Meermaals zal Judes vertrouwen in mensen aan diggelen worden geslagen. Zowel bij de broeders en broeder Luke, de hoop op een pleeggezin als kind (die hij na een weekendje op proef niet meer zag ook al was hij van plan hard te werken wat zijn zelfvertrouwen toen al danig aan het wankelen bracht), als zijn eigen studievrienden zullen hem ontgoochelen. JB (Majd Mardo) die fotograaf en schilder is, legt Jude zonder diens medeweten en toestemming vast op een schilderij wanneer Jude een aanval heeft wat tot een conflict zal leiden. Met maatschappelijk werkster Ana (Marieke Heebink) zal ie een gelijkaardige vertrouwensbreuk meemaken wanneer ie op haar vragen antwoordt na een ingreep en hij nog niet helemaal bij bewustzijn is en zij daardoor info uit zijn traumatische jeugd weet te ontfoetselen. En wanneer ie dan voor het eerst verliefd wordt, is dat op Caleb, een sadist. Ook met Willem, architect Malcolm en Andy zal Jude in conflict gaan. Jude komt zijn afspraak wel na met Willem om zich niet te snijden als ie alleen is en hij gaan werken. Hij kiest als alternatief om zich te verbranden met olijfolie.

Vanop de tribune die op het podium van de Rode Zaal van deSingel staat, zit je midden in het gebeuren waardoor de directe regiestijl van Van Hove zo nog scherper onder de huid kruipt. Naar het einde van 'Een klein leven' toe, trekt ie weliswaar meer de poëtische kaart zodat ook liefhebbers van dat soort scenografie hun gading (weliswaar in mindere mate) kunnen vinden in dit klein meesterwerk dat de toeschouwer hulpeloos en radeloos naar huis stuurt.

'Een klein leven' stelt dat er twee mogelijkheden zijn om met een (jeugd)trauma om te gaan: de kluismethode waarbij je wat zich afspeelde opsluit, met het risico dat op een dag die kluis plots openfloopt en de daden zich erg vers opnieuw aan je presenteren. Of de filmmethode waarbij je wat gebeurde constant opnieuw laat afspelen in je hoofd zodat er ruis op de film komt (net zoals ook te zien is in de videobeelden van de straten die getoond worden op de zijkanten) en die op den duur volledig gewist lijkt te worden. Maar ook die methode kan de wonde nooit volledig helen en alles doen vergeten, plus ook daar is er het risico op een terugval. Jude concludeert dan ook (terecht): 'Niets helpt mij.' Å

< Bert Hertogs >

Credits:

concept en regie Ivo van Hove spel Jude - Ramsey Nasr Willem - Maarten Heijmans Malcolm - Mandela Wee Wee JB - Majd Mardo Harold - Steven Van Watermeulen Andy - Eelco Smits Ana - Marieke Heebink Broeder Luke / Dr. Traylor / Caleb - Hans Kesting toneelbewerking Koen Tachelet scenografie en licht Jan Versweyveld kostuums An D'Huys dramaturgie Bart Van den Eynde video Mark Thewessen, Jan Versweyveld originele muziekcompositie Eric Sleichim live muziekuitvoering B!ndman [strings] Monica Goicea, Floor Lecoultré/Svenja Vandriessche (viool), Suzanne Vermeyen/Marlon Dek (cello), Femke Verstappen (viool) ondersteund door Ammodo particulier producent Gert-Jan en Corinne van den Bergh-Raat, Hendrik Jan ten Have en Gabriella de Rooij, Joost en Marcelle Kuiper assistentie regie Daniël 't Hoen, Bosse Provoost (stage), Rosemintje Verpaalen (stage) assistentie dramaturgie Jan Vos (stage) assistentie scenografie Bart van Merode assistentie muziek George Dhauw hoofd techniek Götz Schwörer productie Robert Rotgans, Michiel van Schijndel technici Reyer Meeter (1e inspiciënt), Pepijn van Beek, Bart Coenen, Stijn van der Leeuw, David Logger, Dennis van Scheppingen, Erwin Sterk, Mark Thewessen, Ruud de Vos, Jordi Wolswijk, Paul van der Zouwe kostuumatelier Farida Bouhbouh, Claudia Pellegrini (kleedwerk), Wim van Vliet (hoofd) kap & grime Mirjam Venema uitvoering decor Roger Denton, Eddy van Gelder, Kloosterboer Decor BV, Levtec met dank aan Gilbert den Broeder, Mirjam van Dam (zangcoaches), Samira Gharagozloo (diëtiste), Jurriaan van Hall (schildercoach), Tomy Huijbrechts (valcoach), Sophia van der Putten, Taciser Sevinc